

İLK SULTAN

1. Baskı - Beyaz Balina Yayınları, 2023

TARİHTE İZ BIRAKANLAR
İLK SULTAN
Selçuk Bey

ISBN: 978-605-188-680-0

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 49238
MATBAA SERTİFİKA NO: 47939

© Bu kitabın tüm yayın hakları Beyaz Balina Yayınları'na aittir.

Yayın yönetmeni: Bülent Oktay
Yazan: Tuna Duran
Editör: Filiz Çiçek
Resimleyen: Murat Sevinç
Grafik Tasarım: Kübra Yeşilyurt Çakır

Baskı: EKOSAN MATBAACILIK
Maltepe Mah. Hastaneyolu Sok. No: 1 (Taral Tarım Binası)
Zeytinburnu – İstanbul

Cilt: My Matbaacılık, İstanbul

Beyaz Balina Yayın Sanat Dağıtım Paz. San. ve Tic. Ltd. Şirketi
Ömerli Mah. Harmantepe Cad. No: 17 K: 4
Arnavutköy / İstanbul
Tel: 0212 544 41 41 - 544 66 68 - 544 66 69 Faks: 0212 544 66 70
info@beyazbalina.com.tr

İLK SULTAN

Tuna Duran

Resimleyen: Murat Sevinç

1. BÖLÜM

Dukak

Tarihte kurdukları devletlerin sayısı fazla olan Türkler, dünyanın büyük kısmına hükmeden ve Hunlar adında çok güçlü bir devlet kurmuşlardı. Hunlar, Avrupa'dan Asya'ya kadar çok geniş bir alanda yıllarca hüküm sürdüler. Her devlet gibi zamanla Hunlar da zayıfladılar.

Hunların yavaş yavaş ortadan kalktığı bir dönemde Göktürkler adında yeni bir devlet kuruldu. İşte bu devlet, Asya'nın çok büyük bölümünü egemenliği altına aldı.

Göktürkler, Oğuzlar olarak bilinen Türk boyu tarafından kurulmuştu. 550 yılı civarında ortaya çıkan Göktürk Devleti neredeyse 200 yıl boyunca devam etti. Bu süre içinde sınırlarını genişleterek etrafındaki pek çok devleti ortadan kaldırdı. Göktürkler bir süre sonra güçten düşmeye başladı. İşte bu sırada pek çok ayrı beylik

ve devlet hâline geldiler. Göktürklerin bu dönemde en önemli temsilcileri, Oğuzlar oldu. Kurucu Türk boyu olarak devletin çöküşünden sonra da Oğuzlar Devleti ismiyle egemenliklerini sürdürmeye devam ettiler. Göktürk Devleti kadar güçlü olmasa da uzun yıllar hükümdarlıklarını devam ettirdiler.

Oğuzlar Devleti, eski Türk geleneklerine tam uyarak Türk yasalarını devletin her alanında uyguladı.

Bu yasalardan en iyi bilineni, devleti yönetirken tek başına karar alınmamasıydı. Devletin başında “Yabgu” denilen bir yönetici bulunurdu. “Yabgu”dan sonra “yinal tekin”, “subaşı”, “tarhan” ve “yinal” unvanlı kişiler, devleti birlikte idare ederlerdi. Devletle ilgili önemli bir karar alınacaksa bunlar bir araya gelir, tartışarak karar verirdi. Bazı durumlarda diğer beyler ve yetkili kişiler de toplantılara katılırdı. “Kurultay” adı verilen bu düzen, Türk devletlerinin en önemli özelliği idi.

Kurultay düzeni o kadar adaletli bir yapıya sahipti ki bazen devletin içinde yaşayan sıradan bir vatandaş bile alınan karara itiraz edebilirdi. Türklerin yüzlerce yıldır uyguladığı bu düzen sayesinde birçok imparatorluk kurulabilmişti.

Türk devletlerinin temeli, adalete dayanıyordu. Adaletin olmadığı yerde devletin ayakta duramayacağını

bilen Türkler, her kurdukları devlette öncelikle adaleti uygulamak için uğraşırlardı.

Oğuzlar Devleti için de adalet çok önemliydi. Yabancı bir devletin elçisi Oğuzlar Devleti'nin içinden geçmek istediğinde bile kurultaya danışılırdı. Bu kurultayda yabgu ile diğer devlet görevlileri bulunurdu.

Oğuzlar Devleti'nin başındaki yabgu, yerine vekil olarak yınal tekini bırakırdı. Ordunun başında ise “subaşı” adı verilen büyük komutan vardı. Subasına bağlı olan tarhanlar, yani komutanlar da zaman zaman görüşlerine başvuru alan kişilerdi.

900'lü yıllara gelinmeden önce Oğuz Devleti'nin başında bulunan yabgunun, Dukak adında bir subaşı vardı. Bu subaşı yani Oğuz ordularının başkumandanı; yiğitliği, cesurluğu ile nam salmıştı.

Dukak, orduda ve devlet içinde aldığı kararlara saygı duyulan bir komutandı. Yabgu aldığı kararların neredeyse hepsinde Dukak'a danıştırdı. Diğer devlet üyeleri de Dukak'ın kararlarına destek olurdu.

Dukak, “demir yaylı” anlamına gelirdi ve bu isim ona, çok kuvvetli olduğu için verilmişti. Dukak, ordu içinde çok sevilen ve saygı duyulan bir askerdir.

Yabgu devleti yönetirken çoğunlukla Dukak'a ve kurultay üyelerine danıştırdı ama bazen de kendi başına

hareket ederdi. Böyle bir anda, yabgu bir Türk boyuna saldırma kararı aldı. Dukak, bu karara karşı çıktı. Yabgu, Dukak'ın itiraz edeceğini bildiğinden ona danışmadan savaşa girdi. Dukak tecrübeli bir asker olarak bu savaşın kötü sonuçlanacağını anlamıştı. Devletin diğer Türk boylarıyla savaşa girmesi, ileride daha büyük felaketlere yol açabilirdi. Bu yüzden Dukak, yabgunun aldığı bu karara kesinlikle karşı çıktı.

Devlet içinde baş gösteren anlaşmazlık üzerine devlet yetkilileri, konuyu tartışmak için toplandılar. Dukak, yabgunun davranışının yanlış olduğunu, bu savaşın, devleti yok olmaya kadar götürebileceğini anlattı.

Bunun üzerine yabgu çok sinirlendi. Sonuçta devletin lideri kendisiydi ve fikirlerine karşı gelinmesini istemiyordu.

Yabgunun hatalı olduğunu söylemeye devam eden Dukak, onun gazabına uğradı. Yabgu, çok sinirlenerek elindeki kılıçla saldırıp Dukak'ı yaraladı. Dukak ona karşılık verince, yabgu atından düştü.

GÖKTÜRKLER

Adı "Türk" ismini taşıyan ilk devlet olan Göktürkler, "Köktürkler" olarak da bilinirler. Aslında devletin adı "Türk, Türük"tür. Kendi dilleri ile yazdıkları Orhun Anıtlarında "Göktürk (Köktürk)" ifadesinin bulunmasıyla bugüne dek "Göktürkler" olarak adlandırıldılar.

552 yılında bağımsızlıklarını ilan edip kısa zamanda Juan Juanların üzerine yürüyen Göktürkler, çok geçmeden Juan Juanları ortadan kaldırdılar. Bu sırada Çin'e de seferler düzenleyip bu bölgeyi vergiye bağladılar. Akhun Devleti'ni ortadan kaldırıp İpek Yolu'na hâkim duruma gelince ticaret üzerinde de söz sahibi oldular. Böylece artan refahla daha uzaklara seferlere başladılar.

Sasani İmparatorluğu gibi büyük bir gücü, yaptıkları seferler ile yıprattılar. Çok geçmeden bu imparatorluk, İslam ordularına direnemeyerek tarihten silindi. Göktürkler, Bizans kalelerine bile akınlar düzenlediler. Kırım, Azerbaycan, Kafkasya üstünde at koşturdular.

Göktürkler bir süre sonra doğu ve batı olarak ikiye ayrıldılar. Devam eden iki devlet zamanla zayıflayıp yok oldu. Bu sırada Çin, Göktürkleri 50 yıl boyunca istila etti. Nihayet Doğu Göktürk Devleti'nin son hükümdarı İl Kağan soyundan gelen Kutluk, yaptığı bağımsızlık mücadelesini kazanıp İkinci Göktürk Devleti'ni kurdu. Bu yüzden ona, "İlteriş" unvanı verildi.

682 yılında kurulan İkinci Göktürk Devleti 744 yılında yıkıldı. Göktürklerden günümüze kalan en büyük miras Orhun Abideleridir. Bu anıtlar Türkçe yazılmış ve günümüze kadar gelebilmiştir.

Bunlar, devlet görevlilerinin ve komutanların önünde olmuştı. Yabgu, oradaki komutanlara, Dukak'ın yakalanması için emir veriyse de kimse bu emre uymadı. Adaletli olmayan bu karara uymaları zaten beklene-
mezdi.

Bu olaydan sonra kurultay üyeleri ve komutanlar, yabgu ile Dukak'ın barışması için toplantılar yaptılar. Dukak, devletin büyük bir savaşın içine gireceğini ön gördüğü için yabguya karşı geldiğini açıkladı. Ona göre bu savaş, çok tehlikeliydi. Oğuzlar Devleti'nin çevresinde güçlü devletler vardı. Bu savaş devleti güçsüz düşürebilir, çevreden gelecek saldırılara açık hâle getirirdi. Dukak'ın bu açıklamaları sonucunda onu dinleyenler hak verdiler ancak yabguyu atından düşürmesini de hoş karşılamadılar.

Yabgu da savaş kararının yanlış olduğunu anladı, Dukak'ı bir anlık öfkeyle yaraladığını söyledi. Böylece ikisi arasında barış yapılmasına karar verildi.

Hazırlanan şöenle yabgu ve Dukak barıştılar. Barıştıklarını göstermek üzere şöende, herkesin içinde birbirlerine sarıldılar. Dukak'ın komutanları da yabgunun komutanlarıyla barıştı.

